

1956 a Műszaki Egyetemen

A generáció, amelyik 1955-ben kezdte tanulmányait a BME Vegyész-mérnöki Karán, mostanság a 70. éve felé közelít. Amikor visszaemlékezünk az ötven év előtti eseményekre, már felnőtt önmagunkra emlékezünk. Addigra már megéltünk egyet és más: háborút, újjáépítést, a diktatúra kezdeteit, majd a diktátor halála utáni első lazítást. Bár az egyetemi felvételi politikai szűréssel is járt, a fiatal tehetségek összetétele valamennyire mégis tükrözte a magyar társadalom rétegeit. (A műegyetemi felvételiben mégiscsak a matematika és fizika eredményei voltak a legfontosabbak, és ezt a Műegyetem akkor még saját maga mérte fel a Ch.Max. és az Aud.Max.szigorú falai között).

1956 tavaszára már összeszokott társaság volt a gólyák csapata. Túl az első vizsgákon és laboratóriumi gyakorlatokon, már mosolyogtunk a „XX. Kongresszus” zegzugos fordulatain és azok tükröződésén a Marxizmus-Leninizmus oktatásában. Előtte ugyanis kötelező tantárgy volt az SzK(b)P története, sőt, még az Erdey Grúz – Schay: Elméleti Fizikai Kémia könyve is azzal indított, hogy ...”A forradalom vezérei, Lenin és Sztálin nemcsak államférfiak, hanem tudósok is, akik világosan látták a tudomány jelentőségét...” (i.m. I.kötet, 9.old, Tankönyvkiadó, Budapest 1955.)

A sokfelől érkező diákság összekovácsolódását 1956 őszére még két tényező fokozta. 1956 áprilisában akkora volt a Duna áradása, hogy teljesen lerombolt néhány falut Mohács környékén, s a károk enyhítésére ifjúsági építőbrigádokat szerveztek. A Vegyészkaron nem volt nehéz egy 30-40 életerős fiúból álló csapatot összehozni májusban két hét munkatáborra. Kopott katonaruhában vidám szívvel dolgoztunk reggeltől estig. Bontottuk az elázott vályogfalakat, mentettük ami menthető: láthatóan hasznos volt a segítségünk. Így aztán - még azon a nyáron, - valamivel könnyebb volt (ugyanolyan kopott katonaruhában) végigcsinálni (végigszenvedni) a hírhedt „jutasi őrmesterek” szadista parancsait. A kötelező katonaság szellemi anti-tréningje ugyan lelkileg elkésérintő volt, de mégiscsak szereztünk valami fogalmat fegyverforgatásból. Ennek pedig a történelem néhány héttel később szerepet szánt.

1956 őszén a kollégiumi folyosók és szobák, de még az óráközi szünetek is megteltek egyre nyitabb vitákkal. Annyi belénk sulykolt, óvatos meghunyászkodás és a provokációtól való félelem után egyre üdítőbb pezsgés indult meg a fejekben és a szívekben. Ausztria semlegessé válása, aztán a lengyel liberalizáció, s végül a magyar belpolitikai fejlemények megmozdították a jövő technokraták fiatal fantáziáját.

Felejthetetlen volt az a napsütötte késő-őszi kedd, október 23-a. Az első két (szerves kémia) óra után megállt az élet. Felbolydult méhkas...? Sokkal több annál:

„...Márciusi szél fújja itt most az októberi fákat:

Októberi felhívásból - márciusi szellem árad...”

48-as ifjakként éreztük magunkat. És ami a legfontosabb: nem féltünk. Délután kettőkor már készülődtünk is: ki a Gellért térre, nyolcas sorokban, kart karba öltve, végig a Duna partján a Bem térig, aztán a Parlamentig - és tovább. Megállíthatatlan volt a Forradalom.

Nem volt nehéz a Nemzetőrség megszervezése sem. Szinte hiánytalanul, ugyanazok voltunk együtt a Műegyetem Nemzetőrségében, mint akik a mohácsi építőtáborban. Hogyne mennénk, ha szükség van nyugodt erőre, megbízható fegyveresekre, a rend fenntartása érdekében. Nekünk az akkori Belügyminisztérium, - későbbi Pártközpont, a dunaparti „fehér ház”, ma a képviselők irodaháza – jutott. Megdöbbenve találtunk rá a pincében a diktatúra nyomaira, egyebek közt a kényszerrel, zsarolással vagy önkéntes alapon beszervezett ügynökök kartotékaira, még hozzá tízezerszám. Nem volt idő a megsemmisítésükre (akkor...). Nem bántottunk senkit, és őrzáratainkon sem került sor fegyverhasználatra. Soha nem felejttem el, hogy egy ilyen őrzáraton találkoztam gimnáziumi fizikatanárommal, aki szerzetes volt (- neki köszönhetem a műegyetemi fizika felvételin elért sikeremet is -), és aki rettenetesen megrémült akkor: - Édes fiaim, mi lesz magukkal? Láttam, ahogy fohászodott értünk, akkor is, amikor már elváltunk...

Azt hiszem, a fegyveres részvétel (és ennek megtorlásától való félelem) volt az egyik ok, ami sokakat indulásra készítetett néhány hét múlva. Az egyetem nem nyitott kaput egészen februárig, s ezalatt a legjobbakból igen sokan elmentek. Én legjobban Havas Laci barátomat sajnáltam – akiből néhány év múlva egy nagy francia petrokémiai kombinát főmérnöke lett. Rédl Gyuri volt a legtehetségesebb a másik csoportban, ő is elment. Ahogyan később elment Oláh György tanár úr is, akinek jegyzetét (Messmer – Oláh: Műszeres analízis) sokáig őriztem.

Az akkori második évfolyam közel negyede – harmada elment. Ami viszont igen furcsának, sőt érthetetlennek tűnik ma is számomra, az az, hogy milyen gyorsan váltak igen sokan (mások) ugyanebből a lelkes forradalmár nemzetőr csapatból az új Kádár rendszer híveivé. Ők mesélték, hogy milyen mozgósító erő volt az 1957-es május 1-i felvonulásban. S többnyire belőlük lettek aztán 1960-ban a tanársegédek, kulcsemberek, egészen az egyetemi KISZ-titkári posztig.

Mi, akik „kalandvágyból itthon maradtunk”, előbb vagy utóbb mindnyájan, valamennyire megalkudtunk. Nekem még harminckét évig várnom kellett, hogy jeles diplomámmal, majd három doktorátussal, hat nyelvvizsgámmal és nemzetközi

oktatási-kutatási tapasztalataimmal katedrához jussak Alma Materemben, Ahogy Varga Károly barátom is csak évtizedek múlva lehetett egyetemi tanár, majd a TTK Dékánja a Szegedi Egyetemen.

Az bizonyos, hogy a gondolkodás szabadságát a Műegyetemen tanultuk, úgy ötven évvel ezelőtt.

Budapest, 2006 szeptember – október.

Czvikovszky Tibor
a BME nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanára
professor emeritus